

SRANANTONGO WORKSHOP

ZATERDAG 12 SEPTEMBER 2015 IN NIJMEGEN

Tijd: 13:00 - 16:00 UUR

LOCATIE: Wijkcentrum **Dukenburg**
Meijhorst 7039
6537 EP **Nijmegen**



Wijkcentrum **Dukenburg**
Telefoon: 024 3448963

Sranantongo is
makkelijk te leren
(schrijven).

WAN SWITI KON NA INISEI

WELKOM



Waalbroki nanga a bromkiwapen fu Neimegen
Waalbrug en het bloemenwapen van Nijmegen



Sranantongo Workshop
Ghent University College.
België, maart 2007.

Onderwerpen die behandeld worden:

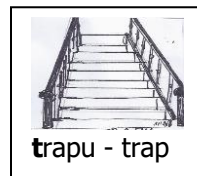
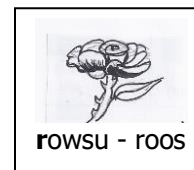
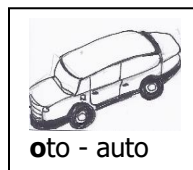
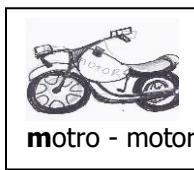
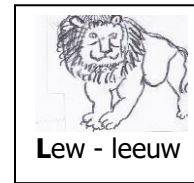
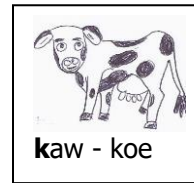
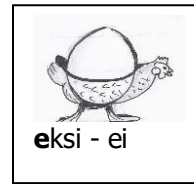
- 1 Grammatica onderwerpen
- 2 Alfabet en nieuwe spelling
- 3 Sranantongo fouten die men niet mag maken
- 4 Het verschil tussen schrijf- en spreektaal
- 5 De ontwikkeling van het Sranantongo
- 6 De opbouw van de Sranantongo woordenschat
- 7 Opdrachten
- 8 Puzzelopdracht
- 9 Odo
- 10 Sranantongo liedjes van weleer

Mi winsi un alamala wan **bun** nanga **prisiri** wrokowenkri-dei.

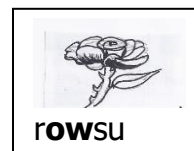
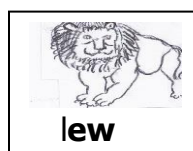
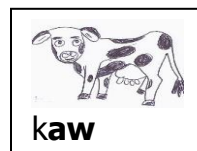
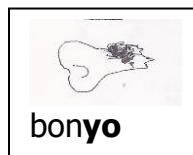
1. Grammatica onderwerpen Sranantongo

<p>Lidwoorden</p> <p>Enkelvoud Wan (een) A (de, het) Meervoud: Den (de)</p>	<p>Zelfstandig nw</p> <p>Namen van mensen, dingen en dieren. Meervoud: <u>den</u></p>	<p>Persoonlijk vnv</p> <p>Enkelvoud mi (ik), yu (jij), a (hij) Meervoud Wi (wij), un (jullie), den (zij, meervoud')</p>	<p>Bezittelijk vnv</p> <p>Enkelvoud mi (mijn), yu (jouw), en (zijn, haar) Meervoud Wi (ons), un (jullie), den (hun)</p>
<p>Aanwijzend vnv</p> <p>Disi (dit, deze) Dati (dat, die) Altijd achter het zelfstandig naamwoord</p>	<p>Vragend vnv</p> <p>Suma (wie), san (wat), pe (waar), oten (wanneer), omeni (hoeveel), fa (hoe), o (hoe), fu san ede (waarom)</p>	<p>Telwoorden Zie telwoorden Wan (1), tu (2), dri (3), fo (4), feifi (5), siksi (6), seibi, aiti, neigi, tin, erfu, twarfu</p>	<p>Rangtelwoord</p> <p>1e (a di fu wan) 2e (a di fu tu) 6e (a di fu siksi) 11e (a di fu erfu) 20e (a di fu tutenti)</p>
<p>Betrekkelijk vnv Di (a man <u>di</u> e kon) De man die komt A buku <u>di</u> mi bai) Suma (suma no Sortu (buku sortu</p>	<p>Onbepaald vnv ala (alles),trawan (anderen),ibriwan (een ieder), noti (niets), wansma (iemand),nowansma, (niemand)</p>	<p>Wederkerend vnv <u>Srefi</u> Mi e wasi misrefi Ik was me Yu e wasi yusrefi Jij wast je A e wasi ensrefi Hij wast zich</p>	<p>Wederkerig <u>Makandra</u> taki makandra odi elkaar groeten de na makandra Bij elkaar zijn brasa makandra elkaar omhelzen</p>
<p>Voegwoorden Ma (maar), efu (of), di (toen), nanga (en), bikasi (omdat), Fosidati (voordat) Bakadati (daarna)</p>	<p>Bijvoeglijk nw yongu (jong), owru (oud), syatu (kort), langa (lang), srapu (scherp), dede (bot) bunkopu (goedkoop) diri (duur)</p>	<p>Bijwoorden Esi (snel), kowru (koud), kande (misschien), tide (vandaag), sontron (soms), now (nu), ete (nog), tranga (erg)</p>	<p>Voorzetsels tapu (op), ondro (onder), ini (in), fesi (voor), sensi (sinds), baka (na achter), nanga (met), na (op, naar, bij, in, van uit)</p>
<p>Interjecties of tussenwerpsels Tye poti (wat erg) San dati (Wat is dat) Mi Gado (mijn God)</p>	<p>Reduplicatie (woordverdubbeling) wakawaka – slenteren takitaki – kletsen tikotiko – hik</p>	<p>Palatalisering (klankverschuiving). De klank 'gi' klinkt als 'dyi' / bergi (berdyi). De klank 'ge' klinkt als 'dye'. De klank 'ke' klinkt als 'tye' / 'ke poti (tye poti). Bonki als bontyi / brenki als (brentyi),</p>	<p>Scheidbare ww Afbreken – broko puru Afsnijden – koti puru Weggooien – iti trowe wegrennen – lon gwe</p>
<p>Serie / seriële werkwoorden Naki kiri – doodslaan Saka kon – neerkomen Seni kari - ontbieden</p>	<p>Werkw. zonder 'e' Abi, de, sidon, didon, tanapu, man, wani, kan, sabi, nen, musu,</p>	<p>Honomiemen Aksi (vragen, bijl) Baka (rug, bakken) Ati (hoed, hart, pijn) Kaw (koe, kauwen)</p>	<p>Synoniemen Koni / srapu – pienter Moni / duku – geld Frow / uma – vrouw Libi / tan – wonen Wagi / oto - auto</p>
<p>Geen inversie of omkering Mi e nyan Mi e nyan.</p>	<p>Geen verbuiging zelfstandig naamw. <u>bon</u>, den <u>bon</u>, pikin <u>bo</u> <u>aqu</u>, den <u>aqu</u>, pikin <u>aqu</u></p>	<p>Geen vervoeging werkwoord. Mi e <u>waka</u>. Yu <u>waka</u> A o waka. Yu ben waka.</p>	<p>Geen verbuiging bijvoeglijk naamw.b <u>bigi</u> – moro <u>bigi</u> a moro <u>bigi</u> wan</p>
<p>Abi als zelfst. ww Mi abi moni Yu abi wan dagu.</p>	<p>De als zelfst ww Mi de dyaso. A de na wroko.</p>	<p>Na als koppelwerk Mi na (ben) wan man. En na (is) afkati</p>	<p>De partikels e (ott). ben e (ovt) o (ottt). ben o (ovtt) sa (ottt). ben sa (ottt)</p>

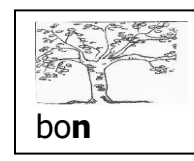
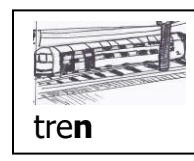
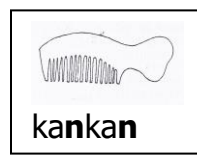
2. Het SRANANTONGO **ALFABET** TELT **20** LETTERS



Tweeklanken



Sranantongo woorden eindigen niet op ng



TERI INI SRANANTONGO (tellen in het Surinaams)

1
wan

2
tu

3
dri

4
fo

5
feifi

6
siksi

7
seibi

8
aiti

9
neigi

10
tin

11
erfu

12
twarfu

20
tutenti

100
hondro

1000
dusun

13
tinadri

14
tinafo

26
tutenti
na siksi

324
drihondro
tutenti na fo

2463
tudson
fohondro
siksententi
na dri

1^e
a di fu wan

2^e
a di fu tu

3^e
a di fu dri

24^e
a di fu
tutenti na fo

234^e
A di fu
tuhondro
dritenti
nanga fo



3. Sranantongo fouten die men niet mag maken

1 Schrijf nooit **ie** maar **i**.

Fout: **pasie**
wienie

Goed: **pasi** (weg)
wini (winnen)

2 Schrijf nooit **ng** op het eind van een woord maar **n**

Fout: **tang**
eng

Goed: **tan** (blijven)
en (hij, zij, hem, haar)

3 Schrijf nooit in één woord dubbele **s**, dubbele **k**, enz.

Fout: **passi**
nakki

Goed: **pasi** (weg, straat)
naki (slaan)

4 Schrijf nooit in één woord dubbele **a** (**aa**)

Fout: **waarti**
Maandi

Goed: **warti** (waard)
mandi (boos zijn)

5 Schrijf nooit in één woord dubbele **e** (**ee**)

Fout: **dee**

goed: **dei** (dag)

6 Schrijf nooit in **oe** woord dubbele **u**

Fout: **boekoe**

Goed: **buku** (boek)

7 Schrijf nooit in één woord dubbele **o** (**oo**),

Fout: **skootu**

maar **ow**.
Goed: **skowtu** (politie)

8 Schrijf nooit **j**, altijd **y**.

Fout: **jari**

Goed: **yari** (jaar)

9 Schrijf nooit **y** als tweede deel van een tweeklank.

Fout: **bay**
boy

Goed: **bai** (kopen)
boi (jongen)

10 Schrijf nooit **z**, altijd **s**; nooit **v**, altijd **f**.

Fout: **zabi**
azema

Goed: **sabi** (weten)
asema (vampier)

11 Verder schrijft men:

Fout: **tjentji**
tjiri

Goed: **kenki** (veranderen)
kiri (doden)

Om te laten zien dat het Sranantongo heel makkelijk te leren is, het volgende:

Het Sranantongo **alfabet** telt slechts **20** letters. De volgende letters komen niet in het Sranantongo alfabet voor: **c, j, q, v, x, z**. De rest van de letters wel, en deze zijn: **a, b, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, w, y**

Geen inversie, dus **geen** omkering van onderwerp en gezegde als de zin vragend wordt gemaakt. Zie **voorbeeld**.

Ik koop een boek.	Koop ik een boek?	Hij loopt.	A e waka.
Mi e bai wan buku.	Mi e bai wan buku?	Loopt hij ?	A e waka?

Geen verbuiging van woorden

1. Geen vervoeging van het werkwoord.

Ik **zing** (mi e **singi**). Jij **zingt** (Yu e **singi**). Wij **zingen** (Wi e **singi**)

Hij **zong** (a ben e **singi**). Zij **zongen** (Den ben e **singi**). Ik heb **gezongen** (Mi **singi**)

2. Geen verbuiging van het zelfstandig naamwoord.

Boom (**bon**) . **Bomen** (den **bon**). **Boompje** (pikin **bon**)

3. Geen verbuiging van het bijvoeglijk naamwoord.

Groot (**bigi**). **Groter** (moro **bigi**). De **grootste** (a moro **bigi** wan)

4. Geen dubbele klinkers en medeklinkers

4. Verschil tussen schrijf- en spreektaal en ruimte voor aantekeningen



De **o.t.t.** (onvoltooid tegenwoordige tijd)
Het **partikel e** is erg belangrijk in het Sranantongo, ook als het om **samentrekken** gaat.

Zie het **voorbeeld** (luku – kijken) **g**

Mi **e** luku (**M´e** luku)
Yu **e** luku (**Y´e** luku)
A **e** luku (**Ai** luku)
Wi **e** luku (**W´e** luku)
Un **e** luku (**Un´e** luku)
Den **e** luku (**D´e** luku)



De **o.v.t.** (onvoltooid verleden tijd)
De **partikels ben** en **e** zijn erg belangrijk in het Sranantongo, ook als het om **samentrekken** gaat.

Zie het **voorbeeld** (lafu – lachen) **g**

Mi **ben e** lafu (**Mi b´e** lafu)
Yu **ben e** lafu (**Yu b´e** lafu)
A **ben e** luku (**A b´e** lafu)
Wi **ben e** luku (**Wi b´e** lafu)
Un **ben e** luku (**Un b´e** lafu)
Den **ben e** luku (**Den b´e** lafu)



De **v.t.t.** (onvoltooid tegenwoordige tijd)
In de v.t.t. wordt **geen partikel** gebruikt. Wel moet men **kaba** aan het einde van de zin bedenken

Zie voorbeeld (**wroko** – werken) **g**

Mi luku (**Mi** wroko)
Yu luku (**Yu** wroko)
A luku (**A** wroko)
Wi luku (**Wi** wroko)
Un luku (**Un** wroko)
Den luku (**Den** wroko)



De **v.v.t.** (voltooid tegenwoordige tijd)
De v.t.t. krijgt **alleen** het **partikel ben**.

Zie vb. (**wasi krosi** – kleren wassen) **g**

Mi ben wasi krosi (**Mi ben** wasi krosi)
Yu ben wasi krosi (**Yu ben** wasi krosi)
A ben wasi krosi (**A ben** wasi krosi)
Wi ben wasi krosi (**Wi ben** wasi krosi)
Un ben wasi krosi (**Un ben** wasi krosi)
Den ben wasi krosi (**Den** ben wasi kr)

Het verschil tussen schrijf- en spreektaal



De **o.t.t.t.** (onvoltooid tegenwoordig toekomstige tijd)

Het **partikel o** is erg belangrijk als het om de **o.t.t.t.** gaat, ook wat het **samentrekken** betreft.

Zie het **voorbeeld** (gwe – weggaan)**g**

Mi **o** gwe (**M´o** gwe)

Yu **o** luku (**Y´o** gwe)

A **o** luku (**Aw** gwe)

Wi **o** luku (**W´o** gwe)

Un **o** luku (**Un´o** gwe)

Den **o** luku (**D´o** gwe)



De **o.t.t.t.** (onvoltooid tegenwoordig toekomstige tijd, maar nu met **sa**)

In dit voorbeeld werkt men met een vorm van de Nederlandse **sa** trekt men **niet** samen.

Zie het **voorbeeld** (gwe – weggaan) **g**

Mi **sa** gwe (**Mi sa** gwe)

Yu **sa** luku (**Yu sa** gwe)

A **sa** gwe (**A sa** gwe)

Wi **sa** gwe (**Wi sa** gwe)

Un **sa** gwe (**Unsa** gwe)

Den **sa** gwe (**Den sa** gwe)



De **o.v.t.t.** (onvoltooid verleden toekomstige tijd)

De **partikels ben** en **o** zijn belangrijk als het om de **o.v.t.t.** gaat, ook wat **samentrekken** betreft.

Zie het **voorbeeld** (taki – praten)**g**

Mi **ben o** taki (**Mi b´o** taki)

Yu **ben o** taki (**Yu b´o** taki)

A **ben o** taki (**A b´o** taki)

Wi **ben o** taki (**W b´o** taki)

Un **ben o** taki (**Un b´o** taki)

Den **ben o** taki (**Den b´o** taki)



De **o.t.t.t.** (onvoltooid tegenwoordig toekomstige tijd, maar nu met **ben sa**)

In dit voorbeeld werkt men met een vorm van de Nederlandse **sa** trekt men **niet** samen.

Zie het **voorbeeld** (taki – praten)**g**

Mi **ben sa** taki (**Mi sa** taki)

Yu **ben sa** taki (**Yu sa** taki)

A **ben sa** taki (**A sa** taki)

Wi **ben sa** taki (**Wi sa** taki)

Un **ben sa** taki (**Unsa** taki)

Den **ben sa** taki (**Den sa** taki)

Het verschil tussen schrijf- en spreektaal



De **o.t.t.** (onvoltooid tegenwoordige tijd)

ontkenning

Zie het **voorbeeld** (bribi – geloven)g

Mi **no e** bribi (Mi **n´e** bribi)
Yu **no e** bribi (Yu **n´e** bribi)
A **no e** luku (A **n´e** bribi)
Wi **no e** luku (Wi **n´e** bribi)
Un **no e** luku (Un **n´e** bribi)
Den **no e** luku (Den **n´e** bribi)



De **o.v.t.** (onvoltooid verleden tijd) g

ontkenning

Zie het **voorbeeld** (lafu – lachen´)

Mi no **ben e** skrifi (Mi **no b´e** skrifi)
Yu no **ben e** skrifi (Yu **no b´e** skrifi)
A no **ben e** skrifi (A **no b´e** skrifi)
Wi no **ben e** skrifi (Wi **no b´e** skrifi)
Un no **ben e** skrifi (Un **no b´e** skrifi)
Den no **ben e** skrifi (Den **no b´e** skrifi)

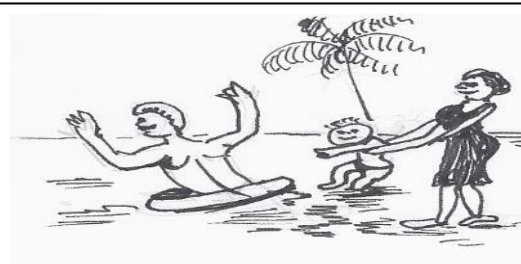


De **v.t.t.** (onvoltooid tegenwoordige tijd)g

ontkenning

Zie voorbeeld (**prei** – spelen)

Mi no prei (Mi no prei)
Yu no prei (Yu no prei)
A no prei (A no prei)
Wi no prei (Wi no prei)
Un no prei (Un no prei)
Den no prei (Den no prei)



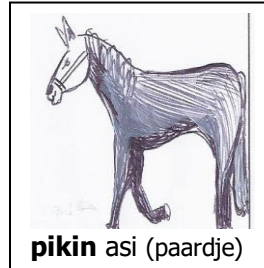
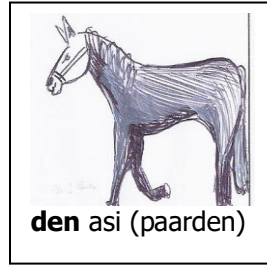
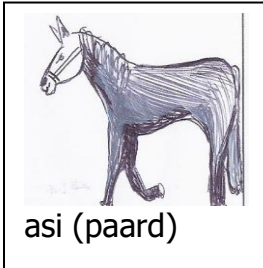
De **v.v.t.** (voltooid verleden tijd´)

ontkenning

Zie vb. (**swen** – zwemmen)

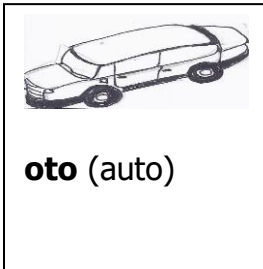
Mi no ben swen (Mi no ben swen)
Yu no ben swen (Yu no ben swen)
A no ben swen (A no ben swen)
Wi no ben swen (Wi no ben swen)
Un no ben swen (Un no ben swen)
Den no ben swen (Den no ben swen)

Enkelvoud – meervoud - verkleinwoord



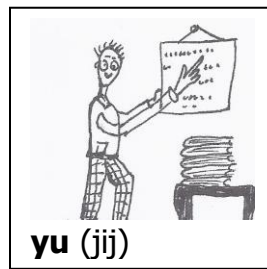
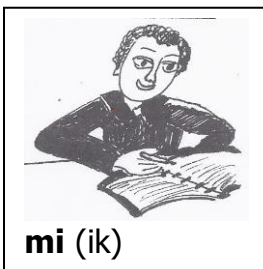
Vertaal
 Mi abi wan asi.
 Den asi bigi.

Trappen van vergelijking



Vertaal
 Den abi wan oto.
 Yu bai a moro bigi oto.

De persoonlijke voornaamwoorden



Meervoud
wi (wij)
un (jullie)
den (zij)
 meervoud

De bezittelijke voornaamwoorden



Meervoud
wi (ons /onze)
un (jullie)
den (hun)

Het zelfstandig werkwoord abi



Meervoud
wi abi (wij hebben)
un abi (jullie hebben)
den abi (zij hebben)

Het zelfstandig werkwoord de (zijn, zich bevinden)



Mi **de** ina a dyari
(Ik **ben** in de tuin)



Yu **de** na dorosei.
(Jij bent buiten)



GARAS
automonteur
A **de** ini a garas.
(Hij **is** in de garage)

Meervoud
wi **de** (wij zijn)
un **de** (jullie zijn)
den **de** (zij zijn)

Het koppelwerkwoord na (zijn)



Mi **na** srudati.
Ik **ben** militair



Yu **na** piyanoman.
Jij **bent** pianist.



En **na** wasfrow.
Zij **is** wasvrouw.

Vertaal
Wi **na** (wij **zijn**)
Un **na** (jullie **zijn**)
Den **na** (zij **zijn**)

Het hulpwerkwoord van modaliteit wani (willen)



Mi **wani** skrifi.
Ik **wil** schrijven.



Yu **wani** sori.
Jij **wil** aanwijzen.



A **wani** ferfi.
Hij **wil** schilderen

Meervoud
wi wani (wij **willen**)
un **wani** (jullie **willen**)
den **wani** (zij **willen**)

Het hulpwerkwoord van causaliteit du (doen)



Mi e **du** mi wroko .
Ik **doe** mijn werk.



Yu e **du** yu wroko.
Jij **doet** jouw werk.



A e **du** en wroko.
Hij **doet** zijn werk.

Meervoud
Wi e **du** wi wroko.
Un e **du** wi wroko.
Den e **du** den wroko.

Scheidbare werkwoorden



Mi e **sutu** a plein
trowe.
Ik **schiet** het
vliegtuig **neer**.



Yu e **ari** a saka **gwe**.
Jij **trekt** de zak **weg**.



A e **naki** a boi **trowe**.
Hij **slaat** de jongen
neer.

Meervoud
Wi e **koti puru**
(**afsnijden**)
un e **lon gwe**
(**wegrennen**)
den e **broko puru**
(**afbreken**)

5. De ontwikkeling van het Sranantongo

Het Sranantongo is ooit ontstaan en heeft zich in de loop der jaren als volgt ontwikkeld tot wat het nu is:

- 1707 **jou no meester voor mij** *jij niet meester voor mij*
Jij bent niet mijn meester
- 1718 **Oe sam bady mastre vor joe?** *Wie meester voor jou?*
Wie is jouw meester?
- 1745 **hoe sambre dee?** *wie zijn-daar?*
wie is daar?
- 1759 **da him** *het-zijn hem*
hij is het
- Argus, mie dede** *Argus, ik dood*
Argus, ik ga dood
- 1761 **mi na bossiman** *Ik zijn bosman*
Ik ben een bosneger
- 1762 **wie da ningre voor joe** *wij zijn negers voor jou*
wij zijn jouw negers

1762 De Saramakaanse vrede in het Sranantongo Punt 5 uit de vredesovereenkomst

De (oud) Sranantongo tekst. Dem sa moessoe gi bakka, alla nengre diesie ben komoto of ronnèwe na bacra, sensie dem nengre foe ouwka ben com na dem nanga Willie, no wan fassie dem sa kan teekie foe hollie wan nengre foe bakara diessie dem sa kissie effie diesie sa ronnowè com na dem sensie da tem en so té dorroté goo nembre wantem dem sa holie wan; fiscalla sa paj dem f50,=Sur. moni da f42, pessie wiserem, ma effie dem kisi dem na kasi bay, na wan mandasier, dem sa kesie tien peesie fo er f42: na fasie dem sa ben kisie dem farrawey, of na korosie bay foe fatto.

De (oud) Nederlandse tekst. Zij sullen alle slaven die **zeedert** vrede door de besending van agter Auca bij haar begonnen overleveren, sonder eenige achterhoudinge, en voorts 't vervolg alle slaaven die bij haar koomen off die zij koomen te vangen, hetgeen zij sonder enig ondersoek off conniventie sullen doen, ten eersten wel bewaard afsenden bij den heer Gouverneur en waarvoor aan haar sal werden betaald van f40 tot f50 na mate der verr off nabijheit der plaatse daar zij die sullen vangen.

De Nederlandse tekst. Zij sullen alle negers die sinds de vrede met de negers van Auka naar hen zijn gevlucht met Willie teruggeven of uitleveren aan de blanken. Op geen enkele wijze zij een neger van de blanken die zij gevangen zullen nemen, of die naar hen gevlucht is, behouden. De fiscaal zal hen daarvoor f50,00 Surinaams geld betalen, maar als zij hen dichtbij gevangen hebben, zullen zij f42,00 ontvangen: het is afhankelijk van waar ze gevangen genomen zijn, van ver weg of dichtbij de stad.

Bron: OSO, nummer 2, november 2000, jaargang 19
De Saramakaanse vrede in het Sranantongo (Wim Hoogbergen en Thomas Polime, bladzijde 230)

- 1763 **voevoereman de na hosse dappe** *Dief zijn op dak huis daar*
Er is een dief op het dak
van het huis
- 1783 **ju sa mann va tjari datti?** *jij zullen kunnen om dragen dat*
Zou jij dit kunnen dragen?
mi no mann va hoppo datti *ik niet kunnen op-tillen dat*
Ik kan dat niet optillen
- 1790 **you man? da boy fasi** *jij man het-zijn jongen manier*
Ben jij een man? Je gedraagt je als een jongen
- 1796 **Massera, we dede** *master we dead*
master, we're going to die

1862. Aankondiging afschaffing slavernij (1 juli 1863) in het Sranantongo

Na den enkri pisi disi. Datti ala den katibo di ben ronwe granoewe kaba, nanga den di go we bakaten, effi den di rowe na da kibri ten nojaso - effi dem srefi drai kon bakka. Wi de pramisi den, en da pramisi de voe troetroe, dati voe derouwe, di denrouwe, den no sa kisi strafoe voe dati. So srefi toe den krioro voe boesi, no ha voe frede toe, den kan kon bakka na denmasra effi na da pranasi di den denki den mama, effi Granmama ben de liebi! Vo alla soema kan sabi en jere san da plakatti disi taki, dan en doe so leki den njoensoe voe doe alla ten voe meki hen bikenti, en potti hen nanga di den tjari abra na nengre tongo, na koranti voe kondre.

Paramaribo, den 20sten October 1862, Van Landsberge

1907. Eerste les (uit: "NEGER-ENGELSCHE HOLLANDSCHE SAMANSPRAKEN" 1907)

Odi, masra! Morgoe missi! Navoen! Fa joe tan? Mi de boen. Hafoe hafoe so. No so heeli boen. Masra seni taki joe odi. Fa a tan? A de boen. Go sidom! Mooi weri tidei. A waram. A kouroe. Winti de wai. Winti de way tranga. Areen sa kom? A tan leki areen sa kom tidei. Areen no de fadom jete. Areen blaka. Wan mama areen de go kom. Areen de go kom. Areen de spiti.

1943. Oefening 1. Lespekje joe srefie (uit : "SRANANTONGO LERIBUKU" 1943)

Lespekje joe srefie, dan trawan sa lespekje joe. Efi datie joe no doe, dan joe no ha fo ferwaktie lespekje na no wan see! Na moro biegie lespekje die wan soema kan habie, datie na lespekje in srefie. San datie wanie takie? Datie wanie takie: wie no moe lagie wie srefie, wie moe sorgoe fo horie na presie pe Gado potie liebiesoema.

1967. Uit: "De Creolentaal van Suriname" van A. Donicie

Oefening 1. *A de na prasi. Aj libi na pranasi. A weri wan keti na en neki. Me go na datra. A waka na mi fesi. A bon tanapu na fesi oso. A waka na mi baka. A tafra tanapu na mindri oso. A pokaj ben de na ini wan gootu koj. Pe i komoto? Mi no si en nowan presi. Den pikin go na ini a kerki.*

1988 (Skrifi Sranantongo bun, leisi en bun tu) **Eddy van der Hilst**

Mi howpu taki a sani disi, sa meki taki un no sa pruberi wwan fu skrifi a tongo bun, ma fu taki en bun tu. Bika a e hati yu yesi-mama, te yu yere a brokobroko Sranantongo san wi taki wan leysi.

6. De opbouw van de Sranantongo woordenschat

SRANANTONGO, SRANAN, SRANANMAN

Sranantongo. Yu kisi gi a kisifak (keuzevak) Sranantongo en yu no du dati fu noti. Mi denki dati yu du dati, bikasi yu wani leri (leren) furu fu **Sranantongo** (Surinaams), **Sranan** (Surinaams) nanga **Srananman** (Surinamers). Ala dati ini aiti wiki (8 weken' ten).

Ini wan syatu pisi tori (kort verhaal), mi sa brokobroko (uiteenzetten) den dri wortu (woorden) na tapusei fu a tori (boven het verhaal) gi yu. Mi o bigin (beginnen) so.

Sranantongo na wan kriorotongo (creolentaal). Fa wan kriorotongo e du kon (ontstaan)? Kriorotongo e bigin ini wan sitwasi (situatie) fu tongokontakti (taalcontact). Ini a sitwasi (geval) fu Sranan a waka so. A di fu wan efu fosi (eerste) kondre (land) di kisi Sranan ini anu ben de Ingrisikondre (Engeland). Sranan bigin a pisiten dati (toentertijd) leki pranasikolowni (plantagekolonie). Den fosi srafu fu den Ingrisiman ben de den ingi (indianen) , ma den ingi no ben man nanga tranga worko (het harde werk). Fu dati ede den Ingrisiman bigin seni teki (laten halen) Srafu na Afrika. Nanga a kon (komst) fu den Afrika srafu a kriorotongo Sranantongo ben kon (ontstaan). Dati pasa so (dat is zo gebeurd).

Yu no musu denki (denken) dati den Srafu di kon na Sranan, komopo (vandaan komen) fu wan Afrikan kondre nomo (van een land). Di den Srafu doru Sranan den doru nanga den eigi kondretongo nanga kulturu (eigen taal en cultuur), srefi nanga den wintikulturu. Ini a bigin den ben musu wroko tapu den Ingrisiman pransi (Engelse plantages). Fu den ben ferstan (verstaan) den Ingrisiman, den Ingrisiman proberi leri den taki Ingrisitongo (ze Engels leen praten), ma fu di den srafu ben abi wan Afrikan 'tongval' den no ben man leni (ontlening) den Ingrisit wortu na a yoisti fasi (op de juiste manier). So den ben e yere (horen) **work**, ma den ben e taki (zeiden) **wroko**. **Dog** den kari (noemen) **dagu**, **talk** den kari **taki**, **sleep** den kari **sribi**, **kill** den kari **kill**. Efu yu luku (kijken) den Ingrisit wortu bun (goed) dan yu kan si (zien) dati den abi wan tapusten (medeklinker) leki teremarki (eindletter). Na a trasei (anderzijds) yu kan si dati ala den Sranantongo wortu abi wan oposten (klinker) leki teremarki. Now a no de so dati den srafu no ben abi a intensi (intensie) fu teki (overnemen) den Ingrisit wortu fa den de (hoe ze zijn), ma den no ben man (kunnen) , bikasi (omdat) ini den Afrikan tongo a kriboi (laatste) marki (letter) fu wan wortu na wan oposten. Ini a tongokontakti pe a kriorotongo Sranantongo ben kon, den srafu teki fosi den basiswortu. Baka den Ingrisiman den Bakraman (Nederlanders) kisi Sranan ini anu. Ma fu di bun furu (heel veel) Ingrisit basiswortu ben teki kaba (al), den srafu teki now den moro spesifik (specifieke) P'tata (Nederlandse) wortu. Wortu leki (als) erfu (elf), twarfu (twaalf), koorts (korsu), borst (borsu), vrijdag (freida). Ma a no soso (alleen) Ingrisit nanga P'tata wortu den srafu teki na a leni (bij de ontlening), den teki Potogisi (Portugese) wortu fu den Dyu (Joden) tu. Den Dyu ben abi furu (veel) pransi a pisiten dati (toentertijd) ini Sranan tu. Efu wan sani (iets) abi nen (naam) kaba dan moro furu sma e teki den nen dati abra (de naam overnemen). Den ingi libi alaten (altijd) ini Sranan. Di den tra grupu (andere groepen) doru Sranan furu meti nanga pransun ben abi nen kaba (hadden de planten en dieren al namen). Den nen dati de te tide ete (tot vandaag nog) ini Sranan. San yu denki fu amaka (hangmat), kasiri, pingo, pakira, maka (doorn). Now a nowan kriorotongo nomo e taki ini Sranan. Den Marron di lon libi den pransi (ontvluchten) abi den eigi kriorotongo. Den Saramakaman e taki Saramakatongo, Aukaner e taki Aukanertongo.

Sranan na a kondre fu den Srananman. A nen Sranan komoto fu a ingi stam de Surinen. A edefoto fu Sranan na Paramaribo. A nen disi komoto fu a ingi nen Parmurbo. Sranan na wan multi-etnis, wan multi-bribi nanga wan multi-linguaal kondre.

Srananman. A Sranan pipel prati ini difrenti grupu. So ala den grupu disi doru Sranan. Den ingi libi alaten ini Sranan. Den Ingrisiman kon ini a yari 1650, den Bakraman ini 1667, den Bakra Buru ini 1845, den Sneisi ini 1853, den Hindustani ini 1873 nanga den Yampaneisi ini 1890. A pisiten disi (tegenwoordig) furu Brasyon (Brazilianen) nanga nyun Sneisi e libi ini Sranan.

Meerkeuzevragen om te beantwoorden

Lees de zinnen. Omcirkel de letter met het juiste antwoord.

1. *San na yu kisifak?*

- a. Ingrisitongo
- b. Doisitongo
- c. Sranantongo)

2. *Ini omeni wiki yu musu leri a tongo?*

- a. Ini siksi wiki
- b. Ini seibi wiki
- c. Ini aiti wiki

3. *Sortu dri wortu de na tapusei fu a tori?*

- a. Sranantongo, Sranan, Srananman
- b. Sranantongo, Bakratongo, Afrikan
- c. Saramakatongo, Awkaner, Papiamentu

4. *Sortu tongo na wan krijotongo?*

- a. Potogisitongo
- b. Bakratongo
- c. Sranantongo

5. *Fa wan krijotongo e du kon (ontstaan)?*

- a. ini wan sitwasi fu tongokontakti
- b. Te tu pipel (volk) kon nawan.
- c. Te wetman (blanken) miti Afrikan.

6. *A P'tata wortu fu pranasikolowni na*

- a. Nederland
- b. kolonie
- c. plantagekolonie

7. *Nanga san den srafu doro Sranan?*

- a. Nanga den eigi seiriboto (zeilboot)
- b. Nanga den eigi tongo nanga kulturu
- c. Nanga den moi krosi (kleren).

8. *Suma ben de den fosi srafu ini Sranan?*

- a. Dati ben de den ingi.
- b. Dati ben de den Hindustani.
- c. Dati ben de den Yampaneisi.

9. *Suma libi alaten ini Sranan?*

- a. den Ingrisiman
- b. den Marron
- c. den ingi

10. *Pe den srafu ben e wroko?*

- a. na den pranasi
- b. ini busi (bos).
- c. na strati (straa)

11. *Sortu wortu leni fu den P'tata?*

- a. erfu, twarfu, korsu, borsu
- b. wroko, sribi, kiri, taki
- c. kasiri, amaka, pakira, pingo

12. *Sortu wortu den srafu leni fosi?*

- a. Den leni P'tata wortu fosi.
- b. Den leri ingi wortu fosi.
- c. Den leri Ingris wortu fosi.

13. *Sranantongo wortu e tapu nanga*

- a. wan oposten efu klinker.
- b. wan tapusten efu medeklinker.
- c. wan nososten efu neusklank.

14. *Suma no e libi langa ini Sranan?*

- a. Ingi nanga Marron
- b. Yampaneisi nanga Hindustani
- c. Sneisi nanga Bakra Buru

15. *Suma gi den meti nen ini Sranan?*

- a. den wetman
- b. den srafu
- c. den ingi

16. *San yu sabi fu a nen Sranan?*

- a. a komopo fu a ingi nen Surinen
- b. a komopo fu den Dyu
- c. a komoto fu den Sneisi

17. *Sranan abi wan moksi pipel. San tru?*

- a. multi-etnis, multi-bribi, multi-lingwa
- b. moksi-aleisi, moksmeti, moksibrudu
- c. moksipatu, moksiwatra, moksimoksi

18. *Sortu dri grupu doro fu lâste na Sranan?*

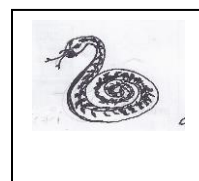
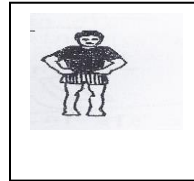
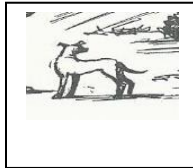
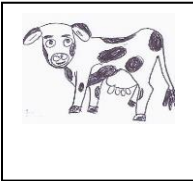
- a. ingi, Ingrisiman, Marron
- b. Sneisi, Hindustani, Yampaneisi
- c. Dyu, Bakra Buru, ingi

7. Opdrachten

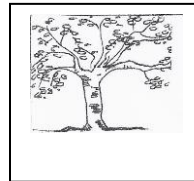
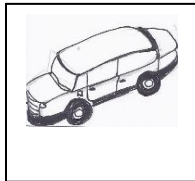
Opdracht 1. Ontlening (woord en beeld). Hieronder staan **vijf Engelse** en **vijf Nederlandse** woorden die zijn **ontleend**, maar ook **vijf zelfgemaakte** woorden. **Schijf** alle **vijftien** woorden **op**, te **beginnen** met de **Engelse** woorden, maar dan op de juiste plek.

bon – boi – kwasi – sekanti – yapon – baisigri – loiri – mofobuba – oto – pikinnengre – dagu – sekrepatu – sneki – aiwatra – kaw

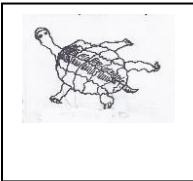
Ontleend aan het **Engels**



Ontleend aan het **Nederlands**



Zelfgemaakte woorden



Opdracht 2. Wegstreepopdracht.

Welk woord hoort niet in de reeks. Streep dat woord door.

- 1 granmama – brada – tanta – mati – sisa – bradapikin – mama – granpapa
- 2 datra – skowtu – bakriman – sraktiman – domri – temreman – fredeman – drikoro
- 3 ede – ai – noso – lingaworon – mofo – tifi – yesi – tongo – pikintongo
- 4 dagu – puspusi – kaw – asi – tigri – lew – asaw – skapumeti
- 5 sukru – sowtu – pepre – oli – sopowatra – kofi – te – merki
- 6 aleisisaka – aleisi – blon – patata – ayun – asin – masala – kaneri
- 7 leisi – skrifi – taki – leri – wroko – wakatiki – gi – bribi
- 8 abi – wani – sribikrosi – musu – meki – kan – de – na

Opdracht 3. Rubriceren. Hieronder staan woorden die ontleend zijn aan talen die in Suriname worden gesproken. Welke woorden komen uit welke taal. **De woorden zijn:** bun – misamoi – dandan – matreti – pa,i – roti – pinda – amaka – malengri – matapi – omusneisi – masala – abra – min – piaw – kombe – matyok – kaba – kontren – ma,i – brasa – banta – kasiri

	Sarnami woorden	Chinese woorden	Javaanse woorden	Portugese woorden	indiaanse woorden	Franse woorden
1						
2						
3						
4						

DOMEINWOORDEN

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN (MENSEN)

Sma - mensen

Mama – moeder
M'ma - moeder
Papa – vader
P'pa - vader
Granp'pa – grootvader
Granm'ma – grootmoeder
Pikin – kind
P'kin – kind
Manp'kin – zoon
Umap'kin – dochter
Brada – broer
Sisa – zuster
Bradapikin – neef / nicht
Sisapikin – neef / nicht
Omu – oom
Tanta – tante
Krinm'ma – schoonmoeder
Krinp'pa – schoonvader
Swagri – zwager
Granpikin – kleinkinderen
Afo – overgrootouders

Beroepen

Datra - dokter
Skowtu – agent
Suster – verpleegster
Koki – kok
Pokuman – muzikant
Bakrیمان – bakker
Sraktiman – slager
Srudati - soldaat
Merkiman – melkboer
Temreman – timmerman
Fertifiman - schilder
Gowtusmeti – goudsmid
Wenkriman – winkelier
Stukaman – student
Skoropikin – leerling
Domri – dominee
Driktoro - directeur
Basi – baas
Seriman – verkoper
Baiman – koper
Leriman – onderwijzer
Komediman – toneelspeler
Preiman – speler
Dyarimen – tuinman
Lantiman – ambtenaar

Wagiman – karrenman
Wrokoman – arbeider
Preiman – speler
Dyarimen – tuinman
Lantiman – ambtenaar
Wagiman – karrenman
Waktiman – bewaker
Modoman – pronker

ZELFSTANDIGE NAAMWOORDEN (DIEREN)

Osometi – huisdieren

Dagu – hond
Puspusi – poes

Boerderijdieren

Kaw – koe
Bulu - stier
Asi – paard
Buriki – ezel
Agu – varken

Busimeti – wilde dieren

Lew – leeuw
Tigri – tijger
Asaw – olifant
Konikoni – konijn
ginipi – marmot
yapyapi / keskesi – aap
bofru – buffel
watrakaw – waterbuffel
dia – hert
tigrikati – ocelot
loiri – luiaard
krabudagu – wasbeer

Fisi – vissen

Libafisi – riviervis
Snuku – snoek
Sarki – haai
Batyaw – kabeljauw

Reptielen

Kaiman – krokodil
Laganisa – hagedis
Sekrepatu – schilpad
Sneki – slang
Legwana - leguaan
Agama – soort leguaan
Aboma – wurqlang

Fowru – vogels

Osofowru – kip
Pikinfowru – kuiken / vogel
Gansi – gans
Kwakwa – eend
P'pokai – papegaai
Owrukuku – uil
Sabaku – reiger
Temreman – specht
Aka – roofvogel
Prakiki – parkiet

Amfibieën

Todo – kikker / pad
Todobere - kikkervisje
Papitodo - onkruidkikker
Merkitodo – boomkikker

Insekten

Mira – mier
Maskita – mug
Waswasi – bij
Freifrei – vlieg
Grasbarki – vlinder
Kapelka – vlinder / libel
Kot'koti – veenmol
Sukrubu - zandloopkever

Woron - wormen

Lingaworon - ringworm
Bisibisiworon - arsmade

Weekdieren

Pakro – slak
Skropu - schelp
Lusumbe – duizendpoot
Sarasara – garnaal
Anansi – spin

Lichaamsdelen

Ede – hoofd
Fesi-edede – voorhoofd
Baka-edede – achterhoofd
Edewiwiri - hoofdhaar
Seifesi – wang
Ai – oog
Neki – keel
Bakaneki – nek
Neki-olo – keelgat
Mofu – mond
Mofobuba – lip
Nosu – neus
Nosu-olo – neusaat

Mofobuba – lip
Nosu – neus
Nosu-olo – neusgat
Yesi – oor
Yesibuba - oorschelp
Tifi – tand
Fesitifi – voortanden
Bakatifi – kiezen
Tongo – tong
Pikintongo – huid

Romp

Skowru – schouder
Baka – rug
Bere – buik
Bele / gogo – bil
Lebriki – ribbenkast
Ati – hart
Niri – nier
Kumba – navel
Bobi – borsten
Pipi – penis
Panpan - vagina

Ledematen

Anu – hand
Ondro-anu – oksel
Baka-anu – elleboog
Polsu – pols
Finga - vingers
Pikinvinga – pink
Lingavinga – ringvinger
Mindrivinga - middelvinger
Sorifinga – wijsvinger
Doin – duim
Nangra – nagels
Futu – voet
Bowtu – dij
Kindi – knie
Bonfutu – scheenbeen
Koiti – kuit
bigidoin (voet) - duim

A OSO – HET HUIS

KUKRU – KEUKEN

Ëyskasi – koelkast
Onfu – oven
Bredetromu – broodtrommel
Wasbaki – wasbak
Dotsani – vuil vaatwerk

Nyanyansani – bestek

Nefi – mes
Forku – vork
Spun – lepel
Preti – bord
Kopi – kopje
Skotriki – schotel
Batra – fles
Grasi – glas

Sukru – suiker

Sowtu – zout
Pepe – peper
Asin – azijn
Oli – olie
Botro - boter

Stimofu – beleg

Kasi – kaas
Eksi – ei
Pindakasi – pindakaas
Batyaw – kabeljauw
Fisi – vis
Sarasara – garnalen

Fayawatra – ochtenddrank

Kofi – koffie
Te – thee
Skrati – chocolademelk
Merki – melk
Watra – water

Foroisi – woonkamer

Lukodosu – televisie
Konkrudosu – radio
Kontrutitei – telefoon
skedrei – schilderij
Lampu – lamp
Bukukasi – boekenkast
Bromkipatu – bloempot
Bangi – bank
Fensrebangi – vensterbank
Bromki - bloemen

Sribikamra – slaapkamer

Bedi – bed
Matrasi - matras
Kunsu – kussen
Bedisani – beddengoed

Bedisani – beddengoed
Kunsropu – kussensloop
Krosikasi – klerenkast
Sribikrosi – pyjama

Wasoso – badkamer

Sopo – zeep
Tifbroso – tandenborstel
Kankan – kam
Bosro – borstel
Switiseri - parfum

Trasani – andere dingen

Kumakoisi – wc / toilet
Trapu – trap
Sodro – zolder
Doro – deur
Fensre – raam
Sturu – stoelen
Tafra – tafels
Buku – boeken
Koranti – krant
Leribuku – leerboek
Stukabuku - studieboek

Krosi – kleding

Empi – hemd
Bruku – broek
Ondrokrosi – ondergoed
Ondrobruku – onderbroek
Yapon – jurk
Kowsu – sok / kous
Koto – rok
Yakti – jas
Wrokrokrosi – werkkleding
Skorokrosi – schoolkleding
Ati – hoed
Angisa – hoofddoek
Saka-angisa – zakdoek

WERI NA FUTU – schoeisel

Susu – schoenen
Buta – laars
Sleper / tiptip – slipper

Bori - koken

Blon – meel
Aleisi – rijst
Patata – aardappel

Krosi – kleding

Empi – hemd
 Bruku – broek
 Ondrokrosi – ondergoed
 Ondrobruku – onderbroek
 Yapon – jurk
 Kowsu – sok / kous
 Koto – rok
 Yakti – jas
 Wrokokrosi – werkkleding
 Skorokrosi – schoolkleding
 Ati – hoed
 Angisa – hoofddoek
 Saka-angisa – zakdoek

Weri na futu – schoeisel

Susu – schoenen
 Buta – laars

Bori - koken

Blon – meel
 Aleisi – rijst
 Patata – aardappel
 Sukru – suiker
 Sowtu – zout
 Eksi – ei
 Ayun – ui
 Asin – azijn
 Kunufroku – knoflook
 Kaneri – kaneel
 Masala – kerrie
 Losi – roosteren
 Bori – koken
 Brai – braden
 Losi – roosteren

Fesa – feest

Dansi – dansen
 Poku – muziek
 Kado – cadeau
 Nyan – eten
 Dringi – drinken
 Soft – frisdrank
 Gingabiri – gemberbier
 Biri – bier
 Win – wijn
 Tranga sopi – sterke drank

Froktu – fruit

Apra – appel
 Per – peer
 Kersi – kers
 Droifi – druif

Apresina – sinaasappel
 Kersow-alanya – mandarijn
 Watramun – watermeloen
 Manya – mango
 Tomati – tomaat
 Bana – banaan
 Nanasi – ananas
 Lemki – lemmetje
 Awara – surinaamse vrucht
 Noto – noot
 Amandra - amandel

Gruntu – groente

Bonki – bonen
 Koro – kool
 Supuwiri – selderij

Bromki – bloemen

Rowsu – roos
 Fajalobi – vurige liefde

Bow – bouw

Wrokosani – gereedschap
 Wrokokrosi - werkkleding
 Santi - zand
 Ston – steen
 Watra - water
 Skropu – schelpen
 Smenti - cement
 Udu – hout
 Planga – planken
 Spikri - spijkers

Pisi fu dei - dagdelen

Dei – dag
 Mamanten – ochtend
 Brekten – tussen de middag
 Bakadina – namiddag
 Neti – avond
 Mofoneti – vooravond
 Mindrineti – middernacht
 Son – zon
 Munkenki – maan
 Stari – ster
 Son-opo – oosten
 Son-dongo - westen

Ten – tijd

Wan yu – 1 uur
 Tu yuru – 2 uur
 Tin yuru – 10 uur
 Erfu yuru – 11 uur
 Twarfu yuru – 12 uur

Dei fu a wiki – weekdagen

Sonde – maandag
 Munde – maandag
 Tudewroko – dinsdag
 Dridewroko – woensdag
 Fodewroko – donderdag
 Freida – vrijdag
 Satra – zaterdag

Dreiten nanga alenten**Droge- en regentijd**

Bigi alenten - grote drogetijd
 Pikin alenten – kleine drogetijd
 Bigi dreiten – grote drogetijd
 Pikin dreiten – kleine drogetijd

Gebow – Gebouwen

Oso – huis
 Kerki – kerk
 Wenkri – winkel
 Kantoro – kantoor
 Skoro – school
 Sopiwenkri – slijterij
 Srakti-oso – slagerij
 Bakri-oso – bakkerij
 Maksin – magazijn

Samenstelling eindigend**op presi of pe**

Presi of pe – plaats
 Wrokope – werkplaats
 Tanpe – adres
 Berpe - begraafplaats
 Sribipe - slaapplaats

Samenstelling eindigend**op sani**

Sani - ding
 Wrokosani - gereedschap
 Takrusani – geest
 Sukrusani – snoep
 Preisani – speelgoed

Samenstelling eindigend**op man**

Man – man
 Wrokoman – arbeider
 Bakriman – bakker
 Sraktiman – slager
 Temreman – timmerman
 Ferfiman – schilder
 Pokuman – muzikant

Tra sani – andere dingen

Sranan – Suriname
P'tata – Nederland
Blanda – Nederland
Bakrakondre – Nederland
Foto – stad
Porfoto – Rotterdam
Damsko – Amsterdam
Utka – Utrecht
Presi – plaats
Dorpu – dorp
Ingi – indiaan
Hindustani – Hindoestaan
Yampaneisi – Javaan
Sneisi – Chinees
Torku – Turk
Mokro – Marokkaan
Krusowman - Antilliaan
Strati – straat
Birti – buurt
Prasi – erf
Dyari – tuin
Brede – brood
Osoyuru – huishuur
Tongo – taal
Pikinmoni – kleingeld
Brifi – brief
Alata – rat
Kawmeti – rundvlees
Agumeti - varkensvlees
Baksis – toegift
Supu – soep
Fotoman – stedeling
Pasi – weg
Boropasi – sluipteg
Wortu – woord
Inisei – binnen
Dorosei – buiten
Paki – pak
Dosu – doos
Embre – emmer
Kontren - omgeving
Gado – God
Karta – kaart
Nyunsu – nieuws
Mati – vriend
Faya – vuur
Odo – spreekwoord
Arkiman - luisteraar
Nen – naam
Bakanen – familienaam
Dyari – tuin

Kasaba – cassave
Triki-isri – strijkijzer
Famiri – familie
Trobi – ruzie
Trowmisi – bruid
Beibel – bijbel
Lomsu – katholiek
Grebi – graf
Kroisi – kruis
Frudu – vloed
Kowru – koud
Waran – warm
Pina – arm
Busi – bos
Papaya – ligmat
Tokotoko – modder
Dungru – donker
Skrifiman – schrijver
Bon – boom
Ontiman – jager
Dotwagi – vuilniswagen
Dresi – medicijn
Popki – pop
Wowoyo – markt
Golu – gulden
Boto – boot
Lanti – regering
Liba – rivier
Tren / loko – trein
Baisigri – fiets
Butu - boete
Gowtu – goud
Diamanti – diamant
Loto – lood
Kopro – koper
Motyo – hoer
Gruppu – groep
Fisiman – visser
Granman – gouverneur
Feistidei – feestdag
Fiyaridei – verjaardag
Konegen – koningin
Strei – weddenschap
Owruyari – Oudjaar
Nyunyari – Nieuwjaar
Mofoyari – voorjaar
Bakayari – najaar
Bribi – geloof
Bergi – berg
Domri – dominee
Dopu – doop
Kulturu – cultuur

Spotu – spot
Lati – laat / lat
Fruku – vroeg
Tranga – sterk
Kandra – kaars
Bonu – magie
Winti – geneeswijze
Lukuman – ziener
Bonuman – medicijnman
Taki – praten
Leisi – lezen
Skrifi – schrijven
Leri – leren
Ori na ede - onthouden

**WROKOWORTU –
WERKWOORDEN**

Libi – wonen / leven
Taki – praten
Nyan – eten
Feni – vinden
Leri – leren
Skrifi – schrijven
Singi – zingen
Arki – luisteren
Yere – horen
Kisi - krijgen
Doro – aankomen
Poti – zetten / leggen
Wroko – werken
Yepi – helpen
Gi – geven
Taigi – zeggen
Taigi – zeggen
Beti – bijten
Pingi – knijpen
Bribi – geloven
Proberi – proberen
Rai - raden
Du – doen
Kon – komen
Stofu – stoven
Losi – roosteren
Dede – doodgaan
Row – rouwen
Beri – begraven
Begi – bidden
Wai – waaien
Anga – hangen
Fanga - vangen
Dringi – drinken

Leisi – lezen
 Grabu – (be)grijpen
 Kon – komen
 Si / syi – zien
 Feni – vinden
 Suku – zoeken
 Bai – kopen
 Seri - verkopen
 Stuka – studeren
 Waka – lopen
 Bedul – bedoelen
 Bodoi – beduiden
 Prati – verdelen
 Kari – noemen / roepen
 Dyompo – springen
 Ferferi – vertellen
 Frustan – verstaan
 Frustan – verstaan
 Puru – uittrekken
 Naki – slaan
 Ferferi – lastig vallen
 Prei – spleen
 Pusu – duwen
 Koti – snijden
 Furu – vullen
 Merki – melken
 Skopu – schoppen
 Sai – zaaien
 Prani – planten
 Bosro – borstelen
 Strei – wedden
 Strafu – straffen
 Lasi - verliezen
 Lon – rennen
 Leni – lenen
 Misi – missen
 Leri – leren
 Wasi – wassen
 Meki – maken
 Draï – draaien
 Krin – schoonmaken
 Prei – spelen
 Tan – blijven
 Baka - bakken
 Krei – huilen
 Lafu – lachen
 Bori – koken
 Weri krosi – aankleden

Puru krosi – uitkleden
 Temre – timmeren
 Swem – zwemmen
 Beti – bijten
 Fow – vouwen
 Freiri – vrijen
 Rei - rijden
 Frede – bang zijn
 Bribi – geloven
 Dyonko – dutten
 Gro – groeien
 Broko – breken
 Koiri – wandelen
 Koni – knap zijn
 Don – dom zijn
 Soigi – zuigen
 Tesi – proeven
 Spiti - spugen
 Dringi – drinken
 Denki – denken
 Go – gaan
 Waka – lopen
 Seigi – zegenen
 Waka – lopen
 Seigi – zegenen
 Teki – nemen
 Sribi – slapen
 Kiri – doden
 Kari – roepen
 Triki – strijken
 Smoko – roken
 Froisi - verhuizen
 Skafu – schaven
 Fanga – vangen
 Bow – bouwen
 Sutu – schieten
 Opo – openmaken
 Wiki – wakker worden
 Bigin – beginnen
 Opo – openmaken
 Bigin – beginnen
 Bari – schreeuwen
 Trow – trouwen
 Broko trow – scheiden
 Kisi - krijgen
 Prati – verdelen / scheiden
 Kan – kammen
 Leni – lenen
 Wegi – wegen
 Kibri – schuilen
 Sroto – sluiten

Lusu – losmaken
 Kroipi – kruipen
 Angri kiri – honger hebben
 Watra kiri – dorst hebben
 Sribi kiri – slaap hebben
 Alen e kon – het regent
 Winti e wai – het waait
 Snew e fadon – het sneeuwt

Seriële of serie werkwoorden.

Tyari kon – aanbrengen
 Tyari go – wegbrengen
 Naki-kiri – doodslaan
 Saka-kon – beneden ko..
 Koti-puru – afsnijden
 Broko-puru – afbreken
 Ari-puru – wegtrekken
 Iti-trowe – weggoaien
 Lon-gowe – wegrennen
 Lon kon – naar toe rennen
 Dyompo-komopo – wegspringen

Siki – ziek zijn

Abi korsi – koorts hebben
 Abi ede-ati – hoofdpijn hebben
 Abi bere-ati – buikpijn hebben
 Abi tifi-ati - kiespijn hebben
 Abi a takru siki – kanker hebben
 Abi frikowtu – verkouden zijn
 Abi agrabu – griep hebben
 Law / male – gek zijn

WERKWOORDEN DIE GEEN 'e' KRIJGEN

sidon (zitten)
didon (liggen)
tanapu/tnapu (staan) **man / kan**
 (kunnen)
musu (moeten)
abi (hebben, bezitten)
de (zijn, bevinden)
bribi (geloven)
(h)opu (hopen)
lobi (houden van beminnen)
wani (willen)
sabi (weten)
winsi (wensen)
denki (denken)
feni (vinden)
angri (verlangen)
gersi (lijken op)
weri (moe zijn, gekleed zijn)
gwent (gewend / gewoon zijn)
tan (lijken, zijn, schijnen)
mankeri (ontbreken),
fiti (passen)
nen (heten)
prisiri (blij zijn)

8. Puzzelopdracht

LUSU A BROKO-EDE

LOS DE PUZZEL OP

Vul telkens de **Sranantongo** vertaling van het **vetgedrukte woord** in na het gearceerde hokje. Van boven naar beneden gelezen, vormen de beginletters een Surinaamse zin die uit vijf woorden bestaat. **Vertaal deze zin in het Nederlands.**

1. **Zondag** ga ik naar de kerk.
 2. Een **raaf** is een vogel.
 3. Hij ligt in een **hangmat** .
 4. Ik heb een **nieuwe** fiets.
 5. Mag ik je wat **vragen**?
 6. Die **avond** was hij niet thuis.
 7. Hij is **mager**.
 8. Zij houdt van **rijst**.
 9. Ieder mens heeft een **neus**.
-
10. Hij **slaapt**.
 11. Een boom heeft **wortels**.
 12. Ik heb **honger**.
 13. Zij heeft **noten** gekocht.
 14. Een **appel** is gezond.
 15. Het **mes** is scherp.
 16. Zij eet een **tomaat**.
 17. De **klok** loopt niet goed.
 18. Mijn kleren zijn **nat**.
 19. Hij **grijpt** mis.
 20. Jij bent **oud**.
-
21. Ik heb hem **nooit** gezien.
 22. Moet jij een **ui** hebben?
-
23. Hij gaat naar de **winkel**.
 24. Zij hebben een **varken**.
 25. Ik ben geen **nummer**.
-
26. Het kind heeft **koorts**.
 27. Zij heeft een **rode** jurk aan.
 28. **Iedereen** moet naar huis
 29. Wij houden van **okers**.
 30. Rode **rozen** zijn mooi.
 31. Jij hebt vlees in de **oven**.
 32. Ik zie je **morgen**.
 33. Wij zijn **huisgenoten**.
 34. Zijn **nieren** werken niet.
 35. Dat is een **gewoonte**.
 36. **Wanneer** kom je?

1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						
32						
33						
34						
35						
36						

9. Odo

Odo's zijn spreekwoorden of gezegden met een verwijzing naar van oorsprong West Afrikaanse levenslessen en wijsheden, gebruik makend van de eigenschappen van gemetamorfoseerde dieren. Die eigenschappen vervullen in het Sranantongo diepzinnige en schijnbaar tegengestelde functies.

De **ODO** maakt het Sranantongo sappiger en levendiger. Niet voor niets gebruikt de Sranantongo kenner veel ODO (meervoud van ODO is ODO in het Sranantongo). Dat komt omdat je door middel van de ODO je boodschap kernachtiger kunt overbrengen. De **ODO** leent zich er ook uitermate goed voor om met **wijze lessen** voor de dag te komen. Verder maakt de ODO het **slavernijverleden** van Suriname inzichtelijker. Door middel van de ODO maakt men kennis met de **mondelijke overleveringen** van de slaven.

De ODO wordt niet verteld, maar gesneden (**sma e koti wan ODO**). Het lukt niet een ieder om een ODO te kunnen 'snijden', alleen als iemand daar bedreven in is, lukt het die persoon de ODO perfect te 'snijden', dus zodanig dat de boodschap overkomt.

Kenmerkend van de **odo** is dat het **kort en bondig** is. Dit had tot gevolg dat de **slaven** maar weinig **woorden** nodig hadden om met elkaar te communiceren.

ODO-PROMOTIE-ONDERZOEK, drs. Rudi Uda.

Rudie Uda:

'Ik ben bezig met mijn **promotie-onderzoek** over **ODO (Surinaamse spreekwoorden)**, omdat mijn moeder mij op zeer jonge leeftijd met **odo** confronteerde door die consequent in haar communicatie te gebruiken. Met het **promotie-onderzoek** hoop ik aan te tonen hoe de overdracht, het gebruik en de toepassing van **odo** geschiedt.'

Definitie van odo: spreekwoorden of gezegden met een verwijzing naar van oorsprong West Afrikaanse levenslessen en wijsheden, gebruik makend van de eigenschappen van gemetamorfoseerde dieren. Die eigenschappen vervullen in het Sranantongo diepzinnige en schijnbaar tegengestelde functies.

De Surinaamse **odo** zijn ontstaan uit gedwongen ontwikkeling van de nieuwe contacttaal tussen Afrikaanse mannen en vrouwen die voorbestemd waren om als slaaf te werken in het Caribische gebied, o.a. Barbados, de Nederlandse Antillen, Cuba, Midden- en Zuid- Amerika.



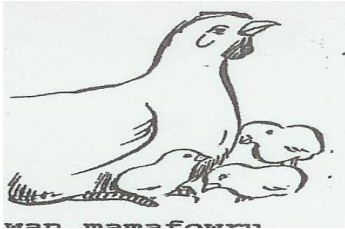
Naam **begraafplaats** in Suriname: 'Hodie Mihi, Cras Tibi' (Heden ik, morgen gij.)
De odo: Wan dei fu sabaku, wan dei fu tyontyon (Heden ik, morgen gij)



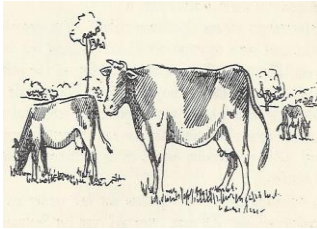
Kalalaka no abi leti na fowru mofo / *De kakkerlak heeft geen recht in de snavel van de kip. (Geweld gaat boven recht)*



1. Krabita no e meki skapu / Een geit brengt geen schapen voort. (De appel valt niet ver van de boom)



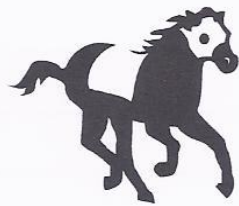
Fowru no sa taki en oso e tingi / Een kip zal niet zeggen, dat haar kooi stinkt. (Men hangt zijn vuile was niet buiten)



Tranga no e yari kaw go na pen / Geweld brengt de koe niet naar de stal. (Met geweld bereik je niets)



Patoe e go verwijt ketel taki a blaka / (De pot verwijt de ketel dat hij zwart is/ziet)



Asi dede kaw fatu / Als het paard dood is, wordt de koe vet. (De een z'n dood is de ander z'n brood)



Ala sani mi e du, a yapi e du / Alles wat ik doe, doet de aap mij na. (Zoals de ouders zongen, piepen de jongen)



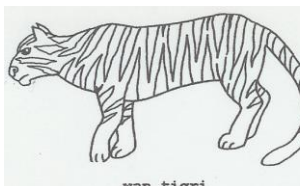
Ala ingi a no Abraham / iedere indiaan is nog een Abraham. (Alle hout is geen timmerhout.)



Yu na dagu, yu tyari morsu na yu ai / Je bent een hond, je ogen zitten vol vuil. (Je bent schaamteloos)



Tingifowru lobi tingi meti / De stinkvogel houdt van stinkend vlees. (Soort zoekt soort)



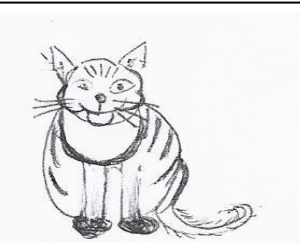
Tigri owru, ma a no lasi en peni / Al is de tijger oud, hij verliest zijn streken niet. (De vos verliest wel zijn haren, maar zijn streken niet)



Todo kari ensrefi man tu / De kikker noemt zich ook een man. (Gewoonte is een tweede natuur)



Dyompo ati fu sabaku meki a no e kon fatu / De schichtigheid van de reiger is de oorzaak dat zij niet vet wordt. (Wie niet waagt, die niet wint.)



Onfruwakti alen e nati puspusi / Onverwachte regen maakt de poes nat. (Zelfs de slimste loopt wel in een val)

10. Sranantongo liedjes van weleer

Fai kan taki mi no moi

Fai kan tak' mi no moi,
fai kan tak' mi no moi,
fai kan tak' mi no moi,
na tu bromki meki mi.
RozeKnop na mi mama,
stanfaste na mi papa,
fai kan tak' mi no moi,
mi no moi mi no moi,
na tu bromki meki mi.

Mi e go bai wan kaw

M'e go bai wan kaw,
M'e go bai wan kaw,
M'e go bai wan kaw, wan
kaw, wan kaw, wan kaw
nanga seibi tutu.
San yu e go du nanga a
kaw, a kaw, san yu e go du
nanga a kaw, san yu e go
du nanga a kaw, a kaw, a
kaw nanga seibi tutu?

Parderei

San yu e luku mi?
San yu e waki mi?
Mi a no parderei,
mi a no faya-asi-
man.

San yu e luku mi?
San yu e waki mi?
Mi a no parderei,
no faya-asi-man.

Sèki marinda sèki, sèki

Sèki marinda sèki,
Sèki marinda hei,
Sèki marinda oyè caramba,
doe de Merécumbé

Sèki marinda sèki,
Sèki marinda hei
Sèki marinda oyè caramba,
doe de Merécumbé

Perun, perun

Perun, perun,
mi patron. San wani kon
mek' a kon,
Ingrisima sa tyari a
planga go na Yobosan

Pingipingi-kasi

Pingi-pingi-kasi,
mi poti mi brede
dya,
mi poti mi faya-
watra dya,
alata waka tyi, tyi,

Na 16 april

Na 16 april
Di mi boto lai
Na Tapanahoni
Na drape mi de go.

Falawatra miti
na Ansubangi
Na Tapanohoni
Na drape mi de go

Ma di mi doru na Ansubangi
Ne mi ati ben sari fu tru
Di mi memre den moi moi
fotowenke
Ne mi ati sari fu tru

Gowtu keti na yu neki
Fingalinga na yu finga
Rosalina fu san yu e krei.

Faya siton

Faja siton,
no bron mi so,
no bron mi so
agen masra Janki
e kiri de sma pikin

Gongote

Mi ga' bakadan.
Gonote.
Mi si wan ka'fowru.
Gonote.
Dan na tyi, tyi!!

Piaw, piaw

Piaw, piaw, piaw,
yu e go meki mi law.
Piaw, piaw, piaw
yu e go meki mi law,
a boro so, a boro so,
na piaw, piaw, piaw.

Alonki kon dansi

Alonki kon dansi,
Alonki kon dansi
Kon dansi meki kownu si,
Kon dansi meki kownu si.

Te mi go na foto

Te mi go na foto,
mi e go tak' a tori,
tak a tori, tak a tori.
Te mi go na foto,
mi e go tak' a tori,
tak a tori san mi si.

Faya siton

Faya siton no bron mi so
No bron mi so
Agen masra Janki e kiri
suma pikin.

